

a szkepticizmusból fakadt csipős, olykor éles iróniája. És a szkeptikus bölcselelő, hívő lélek volt. Péter Altenberg írta valahol, hogy a költő az, aki az emberiséget jobban szereti, mint hogy az egyes embert szeretni lehet. Csu-fondároskodott és gunyolódott egyes emberekkel, de felolvadt az emberiség szeretetében. Egyszer idéztem neki Bródy Sándor mondását: „az összes természeti tü-nemények közül legjobban érdekel engem az ember.” Hirtelen elmélázott — és önmagára ismert. Panteisztikus természetfilozófiája, a természettudományok iránt egy egész életen át megnyilvánult mély érdeklődése dacára, az embert kereste mindenütt. Bentham embert boldogító alapelve, a mennél több ember mennél nagyobb boldogsága, zsarnoki erővel kerekedett benne felül a természettudományok iránti nagy előszereteten. Igazán becsülni csak a tehetséget, okosságot tudta, és bár öngunyul sokszor emlegette a természet bölcse berendezését, hogy az emberek jórésze tehetségtelen, mert „mit csinálnánk mi különben néhányan tehetségesek” emberpolitikai hitvallása azé a IV. Henriké volt, aki minden francia polgárnak tyukot kívánt a levesébe. De ha a francia királynak a polgárai megelégedettségét óhajtó uralkodói önzés adta a szájába a világtörténelmi mondást, Pollák Illést emberi jósága vitte erre a vágyra. Ő maga az élet legnagyobb dolgának az ész munkáját, a tehetséget tartotta és ezért volt az álombi-rodalma csupa okos emberrel telve. Képzletbeli világában minden embernek az okosságot juttatta — Isteni ajándéku — Ő aki maga is isteni ajándék volt.

Dr. Beck Salamon

A cégbejegyzés joghatálya a korlátolt felelősségű társaság tekintetében.

Írta: Dr. Túry Sándor Kornél egyetemi tanár

I. A korlátolt felelősségű társaságról és a csendes társaságról szóló 1930. évi V. t.-c. (T.) a korlátolt felelősségű társaság (kft.) megalakulásának egyik feltételül szabja meg annak a cégjegyzékbe bejegyzését. (13. §. I.) A cégbejegyzést ennél fogva a társaság létrejöttének (konstitutív) alkotóeleméül tekinti, úgy, amiként kereskedelmi törvényünk (Kt.) ezt eddig a részvénytársaság (rtg.) és a szövetkezet tekintetében állapította meg. (149., 160., 224., 228. §.)

A T. 7. §-ához fűzött miniszteri indokolás (I.), — amely §. a társaságnak a cégbejegyzés és a közzététel vé-

gett szükséges *bejelentéséről* rendelkezik — előrebocsátván, hogy a T. 7—10., továbbá a 12—15. §-ai szabályozzák a kft. bejelentésének és *bejegyzésének* kérdését, azt a kijelentést teszi, hogy az érintett szabályozás általában ugyanazokat az elveket tartja szemelőtt, mint amelyek alapján a Kt. a rtg. és a szövetkezet bejelentését és *bejegyzését* szabályozza.

Tekintve, hogy a T. nem csupán a hiteljogi társulásnak a Kt.-ben meggyökeresedett *formáit* szaporította, hanem a Kt. *alapelveivel*, különösen a Kt.-t átható gazdasági irányeszmékkal is sok tekintetben szakítva, számos eddig idegen gondolatot vitt be társasági jogunkba, megfontolásra érdemes, vajjon az I.-nak érintett kijelentése teljes mértékben kiállja-e a kritikát, avagy ellenkezőleg úgy áll a dolog, hogy a most szóbanlevő szempontból is hozott a T. oly valamit, amely a Kt.-en felépülő jogrendszerünkben eddig idegen volt.

A kérdés feltevésében a cégbejegyzésnek a joghatályára és ezzel kapcsolatban a társaságnak megsemmisíthetősére gondolok s úgy vélem, hogy a T.-nek a cégbejegyzés joghatályát megállapító azok a rendelkezései, amelyek szerint a társaságnak a cégjegyzékbe bejegyzése után a társasági szerződés alaki kellékeinek hiányára többé nem lehet hivatkozni (15. §.), valamint, hogy a társasági szerződés megkötésénél közbejött akathianyok alapján sem lehet az említett időpont után a társaság megalakulásának érvényességét kétségbevonni (id. §.) — míg egyfelől eddigi jogunktól erős elhajlást jelentenek, addig másfelől nem mentesek egyes kétségektől, amelyeknek megnyugtató megoldására a T.-ben támpontot nem találunk.

II. A cégbejegyzésnek eddig fennálló jogrendszerünkben általában kétféle joghatása van. Az egyik — normális — joghatás az, amelyet kinyilvánítónak (deklaratív), a másik — kivételes — joghatás az, amelyet *joglétesítőnek* (konstitutív) szoktak nevezni. Az *előbbinek* lényege az, hogy a cégbejegyzés regisztrál, nyilvánosságra hoz bizonyos tényeket anélkül, hogy új joghatásokat hozna létre; az *utóbbi* pedig azt foglalja magában, hogy bizonyos — a törvényben külön megállapított esetekben — a bejegyzés a célzott joghatásnak — *alkotó-eleme* abban az értelemben, hogy a bejegyzés *nélkül* valamely jogviszony nem jöhet létre, általában, valamely célzott joghatás nem állhat be; helyesebben: valamely, a törvényben megszabott tényállás másként egyáltalán nem eredményezhet bizonyos joghatást, mint éppen csak annakfolytán, hogy azt a cégjegyzékbe bejegyzik. Így a közkereseti, a betéti társaság és a szövetkezet tagjai

ellen a társaságot terhelő tartozás alapján indítható kereset elévülése nem veheti előbb kezdetét, mintsem a társaság feloszlását (a tag kilépését, kizárását) a cégjegyzékbe bejegyezték (Kt. 121., 146., 254. §.); a rtg. közgyűlésének bizonyos határozatai (alapszabályok módosítása, a társaság feloszlása, egyesülés) „a bevezetés megtörténte előtt nem bírnak joghatállyal” (Kt. 181. §. I.), épúgy, mint ahogyan nincs jogi hatálya a bejegyzés előtt a kft. társasági szerződése megváltoztatásának sem (T. 75. §. III.); különösen pedig a rtg. és a szövetkezet, mint ilyen, csak a bejegyzés folytán válik létezővé (Kt. 160., 228. §.) s a Kft. létrejöveteléhez ugyan csak szükség van a cégjegyzékbe bejegyzésre is. (T. 13. §.)

Ezekben az utóbbi esetekben a cégbejegyzés joghatálynak abból az éppen nem szabatos megjelöléséből, amely szerint ez a különleges joghatály jognak „létesítésében” áll, könnyen támadhat és valóban támadt is az a félreértés, mintha itt arról lenne szó, hogy a cégbejegyzés tényének már *önmagában* meglenne az az ereje, hogy bizonyos jogi hatást megalapít, valamely jogviszonyt létrehoz, tekintet nélkül arra, vajjon a jogi hatás megalapításának, az illető jogviszony létrehozásának a törvényben (esetleg) megszabott *egyéb* előfeltételei is megvannak-e. Különösen ami a részvénytársaság és a szövetkezet megalakulását illeti, gyakran találkozhatni azzal a beállítással, hogy a cégbejegyzés „adja meg a jogi létet” e társaságoknak s hogy ehhez képest a cégbíróság, amidőn e társaságokat bejegyzi a cégjegyzékbe, valtaképpen „életrehívja” azokat.

Holott nyilvánvaló, hogy az ú. n. konstitutív bejegyzések körébe tartozó esetekben is jogi szempontból a már megtörtént bejegyzés egymagában szintén nem jelent egyebet, mint azt, hogy a szándékolt jogi hatás elérésének a szükséges cégbejegyzés szempontjából immár nincs jogi akadálya; ellenben az, vajjon a szándékolt joghatás a bejegyzés alapján (után) most már valóban beáll-e, avagy ellenkezően: az a törvényben megszabott egyéb előfeltételek hiányában a bejegyzés ellenére sem következhetik be: önálló kérdés, amelyet külön kell mindig megítélés tárgyává tenni.

Ehhez képest a cégbejegyzés — még ha konstitutív is — csupán *egyik* alkotóeleme a jogi hatást előidéző tényállásnak, sine qua nonja a joghatásnak, de nem oly elem, mely a célzott joghatás beállítását minden körülmények között biztosítaná. Így például a bejegyzésnek a rtg. és a szövetkezet létrejövetele tekintetében is hatályosuló konstitutivitása nem jelentheti azt, hogy

a részvénytársaság vagy a szövetséget a bejegyzés folytán abban az esetben is jogérvényesen létrejön, ha a megalakuláshoz a törvényben megszabott egyéb feltételek (alaptőke, alpszabályok) hiányzanak. (Nagy F.: Kér. Jog, 8. kiad. II. 114. l. 4. j.)

Ellenkezően, ha a cégbejegyzésnek törvényben szabott előfeltételei nincsenek meg, mert hiányoznak a tényállásnak azok az egyéb elemei, amelyekre a joghatás előidézése végett a fennálló jog szerint — akár bejegyzés nélkül, akár csupán a bejegyzéssel kapcsolatban — szükség van, de a bejegyzés ennek ellenére mégis megtörtént, semmi akadályja elvileg nincs annak, hogy a bejegyzés *helytelenségére*, illetőleg a törvényes egyéb előfeltételek hiányára bárki is hivatkozassék. Következménye ez annak, hogy ami nem létezik, az a bejegyzés folytán sem válik létezővé, mint ezt nagyon helyesen már Nagy Ferenc tanítja (id. m. I. 112. l.). Hogy például a cégjegyzék valamely szervezetet fióktelepként tüntet fel, ez korántsem dönti el azt, hogy valóban *fiókteleppel* állunk-e szemben; ezt tehát vita esetében külön kell kimutatni, illetőleg az ellenkezőt lehet bizonyítani. Éppen úgy valamely cégnek a *törlése* nem jelenti feltétlenül annak valóságos megszűnését. (Kuncz: Vázlat. 2. kiad. 64., 72. l.) Mindez pedig másként kifejezve annyit jelent, hogy *a cégbejegyzés önmagában a jóhiszemű forgalmat nem védi*, mert — ellentétben a telekkönyvvel (Mtj. 932. §.) — nem áll az, hogy a jóhiszemű harmadik személy javára a cégjegyzék *tartalmát* akkor is helyesnek kellene tekinteni, ha az valóban helytelen, s hogy ehhez képest az, aki a cégjegyzékben bízva szerez valamely jogot, illetőleg köt jogügyletet, ebbeli szerzésében már a törvénytől fogva védelemben részesülne.

És a cégbejegyzés eme negatív jogi hatályán, nevezetesen azon, hogy *a cégbejegyzés tartalmában megbízni nem lehet*, mit sem változtat a közzététel ténye sem. Azt a *közjhitelességet* ugyanis, amellyel a telekkönyv bír, a cégjegyzék tartalma, vagyis a cégjegyzékbe bevezetett bejegyzés, még a közzététel folytán sem nyeri el.

A közzétételhez ugyan fennálló jogunk szerint is nagyfontosságú jogkövetkezmények fűződnek, még pedig kettő. Az *egyiket* a közzététel *negatív* joghatásának nevezhetnők (Ehrenberg után: Handbuch, I. 629. l.) s abban áll, hogy mindaddig, amíg a bejegyzendő tény *nincs* közzétéve, azt senki sem tartozik ismerni. Ehhez képest az „érdekelt“ valamely harmadik személlyel szemben csak úgy érvényesítheti a szóbanlévő (bár esetleg már be is jegyzett) tény, ha bizonyítja, hogy a harmadiknak arról tudomása volt.

Kt.-ünk ezt a joghatását a közzétételnek *általános rendelkezéssel* kifejezetten nem mondja ugyan ki, de a 9. §-nak a közzétételnek másik, a forgalom szempontjából hasonlíthatatlanul fontosabb joghatását megszabó rendelkezéséből logikailag következik az.¹ Ez a *másik* joghatás ugyanis *pozitív* tartalommal bír s azt foglalja magában, hogy „a megtörtént közzététel elmulasztásával senki sem mentheti magát“ (Kt. id. §. II. bek.). Ebben a rendelkezésben a nagyközönséggel szemben a ridegségnek mérhetetlen foka inkarnálódik, mert nem jelent mást, mint azt, hogy mindenkinek az ország valamennyi cégjegyzékéből a Központi Értékesítőbe került valamennyi bejegyzést állandóan emlékezetében, vagy inkább nyilván kell tartani, mert csak úgy képes elhárítani azokat a hátrányokat magától, amelyek a cégjegyzékbe foglalt bármely régi vagy újabb bejegyzés nemtudásától reá a törvény szerint háramlanak.²

Míg azonban ilyenképpen harmadik személynek a közzététel után immár ex lege tudomással kell bírnia a bejegyzés tartalmáról, s nem védekezhetik azzal, hogy arról nem tudott, sőt — szemben a német joggal — még azzal sem, hogy egyáltalán módjában sem volt, illetőleg lehetett a bejegyzés tartalmát megismerni (mert pl. árvíz folytán el volt zárva a világtól),³ addig ő viszont nem tarthatja magát a cégjegyzék tartalmához, s ki van téve annak, hogy *vele szemben* arra lehessen hivatkozni, hogy a bejegyzés *helytelen*, mert a tárgyat tevő tény vagy jogviszony nem felel meg a valóságnak. Ha pl. A. hamisított meghatalmazás alapján bejegyezteti magát a cégjegyzékbe B. kereskedő cégvezetőjéül s ebben a minőségében B. nevében és részére 1000 P. kölcsönt vesz fel

¹ *Egyes vonatkozásokban* azonban kifejezett rendelkezés: 19. §.: cég megváltozása, megszűnése, változás a tulajdonos személyében; 104. és 145. §.: közkereseti és betéti társaság feloszlása, tag kilépése és kizárása. 42. §.: cégvezetői felhatalmazás visszavonása; 184. és 241. §.: a rtg. és szövetkezet igazgatósága tagjaiban beálló változás.

² A közzétételnek érintett kettős joghatását általános rendelkezéssel szabatosan formulázza az új német Kt. 15. §-a: (1). Solange eine in das Handelsregister einzutragende Tatsache nicht eingetragen und bekannt ist, kann sie von demjenigen, in dessen Angelegenheiten sie einzutragen war, einem Dritten nicht entgegengesetzt werden, es sei denn, dass sie diesem bekannt war — (2). Ist die Tatsache eingetragen und bekannt gemacht worden, so muss ein Dritter sie gegen sich gelten lassen, es sei denn, dass es sie weder kannte noch kennen musste.

³ *Ellenk. Bozóky*: Ker. Jog. I. k. 133. l. „Azonban igazolható, hogy az újság abban az időben, midőn valamely jogügylet keletkezett, még nem érkezett meg, s tartalmáról sem lehetett tudomást venni“. Ennek jogunkban mi alapja sincs.

U.-tól, aki bízva a cégjegyzékben, a kölesönt folyósítja, utóbbi nem fogja a kölesönkövetelést B. ellen érvényesíthetni, mert utóbbi azzal háríthatja el magától a felelősséget, hogy cégvezetői meghatalmazást nem adott A.-nak, s hogy ennél fogva a cégjegyzék tartalma *helytelen*.

Amily világosan tanúsítja ez azt, hogy — miként erre *Ehrenberg* (id. m. 534. s. köv. l.) találóan reámutatott — a cégjegyzék hazai jogunkban épúgy, mint a mienkhez hasonló azokban a jogrendszerekben (elsősorban német és osztrák), amelyek a cégjegyzék intézményét hasonló szervezettel és hatállyal állapítják meg, elsősorban a kereskedőnek, nem pedig a nagyközönségnek érdekét szolgáló jogintézmény, éppannyira kétségtelen, hogy a *cégjegyzék azzal a közhitelességgel, mint a telekkönyv, nem bír*, s hogy a bejegyzés hatályának és a jóhiszemű szerzés védelmének azok a szabályai, amelyek a telekkönyvi bejegyzéssel kapcsolatban irányadóak, a cégbejegyzés tekintetében alkalmazást nem nyerhetnek.

Ezt hangsúlyozni azért nem felesleges, mert éppen a szóbanlevő vonatkozásban nemcsak kereskedői, de sokszor jogászi körökben is az ellenkező nézettel találkozunk, alapítva ezt az utóbbit a cégjegyzék *nyilvánkönyvi* jellegére.

Holott az említett megállapítással korántsem áll el-lentétben az, hogy a cégjegyzék, épúgy, mint a telekkönyv *nyilvános* jegyzék. A nyilvánosság ugyanis, önma-gában inkább csak negatívumot tartalmaz, t. i., hogy az illető jegyzék nincs a nagyközönség elől *elzárva*, hanem az mindenki által hozzáférhető. Ezt biztosítja a Kt.-nak is az a rendelkezése, amely szerint a cégjegyzéket mindenki megtekintheti (7. §. II. bek.). Hogy azonban a publicitáshoz *messzebbmenő* joghatások is fűződnek-e, nevezetesen, vajjon egyfelől *kötelesek* is e harmadik személyek a bejegyzés tartalmát tudomásul venni (*köztudo-más*), másfelől *irányadó-e* annak tartalma mindenkire nézve, abban az értelemben, hogy ami be van jegyezve, abban meg is bízhatni (*közhitelesség*) — általánosan nem dönthető el, hanem attól függ, minő állápontra helyezkedik valamely nyilvános jegyzék tekintetében az illető állam jogrendszere.

Pl. a mi jogunk szerint nyilvános nemcsak maga a cégjegyzék, hanem az utóbbinak kiegészítő részét tevő *okmánytár* is, mert a benne tartalmazott ügyiratokat is bárki megtekintheti (cégjegyzékrendelet 19. §.); de semmi kétség, hogy a „köztudomás“ az okmánytárra nem terjed ki, az abban foglaltakat tehát senki sem köteles ismerni. Ezzel a joghatállyal ugyanis jogunk csak magát a cég-jegyzéket, helyesebben az utóbbiban foglalt bejegyzést

ruházza föl, viszont a *közhitelesség* (*publica fides*) hatályával magát a cégjegyzéket sem ruháztván föl, az ily hatállyal nem is bírhat.

Ehhezképest külön törvényi rendelkezés hiányában a cégjegyzékre is az áll, ami bármely más nyilvános jegyzékre, nevezetesen, hogy annak tartalmát csak addig kell, sőt lehet csupán valónak tekinteni, ameddig annak az ellenkezőjét be nem bizonyították. (Igy helyesen már *Lévy*: A keresk. törvény elhatárolásának kérdése, 76. l.). Ennélfogva pl. ha valaki kereskedőként be is van jegyezve a cégjegyzékbe, a bejegyzés jogi hatálya szempontjából mi akadály a sines annak a bizonyításának, hogy a kereskedői minőség megalapításához a törvényben megkívánt (materiális) feltételek egyike-másika tényleg hiányzik, miért is az illető személy a bejegyzés ellenére sem vált kereskedővé. (Igy *Nagy* is id. m. I. 112. l. 4. j.)

Sőt elvileg, jelesül a cégjegyzéknek, bár mint nyilvános könyvnek a természetéből folyóan még az sines kizárva, hogy *maga a bejegyzést kérő fél* hivatkozassék harmadik személlyel szemben arra, hogy ő a bejegyzés dacára sem kereskedő. Valóban — mint alább (III.) reámutatunk — ezt nem teheti ugyan meg (vitás), de ez semmi esetre sem a *cégjegyzék* jogi jellegéből folyó jogkövetkezmény. Nem ezért kell (— ha ugyan kell —) övele szemben a bejegyzett tényt (a kereskedői minőséget) valónak tekinteni, mert „különben jóhiszemű harmadik személyek, akik a cégjegyzékben bízva szerződnek, a legnagyobb veszélynek tétetnének ki“, mint ezt *Nagy F.* (id. h.) nyilván *Goldschmidt* alapján⁴ tanítja, hanem más okból. Hiszen a cégjegyzék senkit nem óv meg attól, hogy a benne foglalt bejegyzés valóságában bízva, esetleg kárt szenved. Ha valóban a cégjegyzék közhitelessége, illetőleg harmadik személyeknek a bejegyzés tartalmába vetett és a jog által is védett bizalma, nem pedig más valami lenne alapja az imént érintett annak a kivételnek, hogy maga a bejegyzést kérő fél nem hivatkozhatik a bejegyzés helytelenségére, akkor ugyanennek az elvnek kellene érvényesülni általában minden oly esetben is, midőn a bejegyzés tartalma nem felel meg a valóságnak, sőt akkor is, ha a bejegyzés jogtalan volt, mert más valaki jogellenesen eszközölte azt ki; már pedig ebben az *utóbbi* esetben az uralkodónak mondható

⁴ Handbuch, 2. kiad I. k. 460. l. „Wer in das Handelsregister eingetragen ist, muss sich, so lange dieser Eintrag besteht, im geschäftlichen Verkehr als Kaufmann behandeln lassen, da ein anderes mit dem öffentlichen Glauben des Handelsregisters unverträglich wäre“.

nézet szintén megadja (a bejegyzést kérő félnek is) a lehetőséget arra, hogy a bejegyzés alaptalanságára hivatkozzék.

Hogy vajjon, ha a cégjegyzék a telekkönyvhöz hasonló közhitelességgel nem bír is, legalább megvan-e a bejegyzésnek az a *gyöngébb* hatálya, hogy *vélelmet* alapít meg a bejegyzett tény vagy jogviszony fenn-, illetőleg fenn nem állása mellett — szintén vitatott kérdés, amelyet fennálló jogunk kifejezetten nem dönt el. A törvény hallgatása folytán azt hiszem a bejegyzés ily vélelmet nem alapít meg, minélfogva ha a bejegyzés helyességét kétségbevonják, a bejegyzett tény vagy jogviszony fennállását, s ezzel a bejegyzés helyességét annak kell bizonyítania, aki arra hivatkozik.

Ez abból következik, hogy a bejegyzéseket a cégbíróság *egyoldalú bejelentés* alapján teljesíti, még pedig akként, hogy a bejegyzésnek csupán formális előfeltételeit (a törvényszerűséget) vizsgálja anélkül, hogy kötelezve vagy akár csak jogosítva lenne annak materiális előfeltételeit is vizsgálat tárgyává tenni. (Általános nézet.) Ebben a vonatkozásban is tehát alapvető különbség van a cégjegyzék és a telekkönyv között.⁵ A külföldi irodalomban vannak ugyan egyesek, akik a cégbejegyzésnek, a bejegyzett tény helyességének vélelmet megalapító enyhébb joghatását fennállónak tekintik;⁶ ám ez a nézet általánosan elfogadottnak nem tekinthető. (Ellenkező nézeten nálunk: Nagy id. m. I. 112. l. 4. j., bár csak a kereskedői minőségre vonatkozással; továbbá Bozóky id. m. 132. l.; Gierke: Handelsrecht, 1929. 54. l.)

Mindebből kétségtelen, hogy a cégjegyzék *pozitív vonatkozásban* — úgy, miként a telekkönyv — közhitelességgel nem bír, mert senki — legyen az illető bármennyire jóhiszemben is — nem tarthat valamely valószínű tény vagy jogviszonyt pusztán abból az okból valónak, mert az a cégjegyzékbe be van jegyezve, vagy akár közzé is van téve. Legfeljebb *negatív* vonatkozásban lehet helyesen a cégjegyzék közhitelességéről beszélni, abban az értelemben, hogy senki sem köteles ismerni valamely bejegyzendő tényt mindaddig, amíg az tényleg bejegyezve és közzétéve nincs.

⁵ V. ö. Mtj. 931. §. „A tulajdon vagy más dologi jog telekkönyvi bejegyzése azt a vélelmet alapítja meg, hogy a bejegyzett jog a telekkönyv szerint jogosultat megilleti.”

⁶ Különösen a német jog szempontjából: Ehrenberg id. m. 621 s. köv. l.; Staub—Bondi: Kommentár, Függelék a 8. §-hoz. 16. j., azzal az indokolással, hogy a cégbíró csak akkor jegyez be valamely tényt vagy jogviszonyt, ha maga is meg van győződve annak helyességéről (?).

Világos továbbá a kifejtettekből az is, hogy az a sokszor hangoztatott tanítás, mintha a jog a cégjegyzéssel — a telekkönyvhöz hasonlóan — a *látszatot* (Rechtschein) védené, kellő alppal szintén nem bír. A látszat védelme ugyanis azt jelenti, hogy a jogrend valamely kifelé érzékelhető tényálláshoz, különösen a formához, amelyben valamely jogviszony külsőleg megjelenik, már önmagában bizonyos jogi hatásokat fűz. A jóhiszemű szerzés védelme, az alképviselő személyes felelőssége, az, hogy a meghatalmazásnak harmadik személlyel nem közölt korlátait utóbbival szemben nem lehet érvényesíteni és számos más jelenség erre az alapgondolatra vezetendő vissza. (L. Fürst László: Utaló magatartások, Jogállam. XXVI. 314. l., Wellspacher: Vertrauen auf äussere Tatbestände.) Ámde a cégjegyzék tekintetében éppen az érintett joghatály hiányzik; valamely ténynek vagy jogviszonynak bejegyzettsége semmiképpen sem lévén elegendő alap arra, hogy valaki azt valónak is tartsa és magatartásában irányadónak vegye. Hogy a betéti társaság kültagja beltagnak felel harmadik személy irányában, ha nevét a társaság cégébe felvették s azt be is jegyezték, nem azon alapul, hogy a *cégbejegyzésnek* van meg az a hatálya, hogy a kültagból beltagnak csinál, hanem azon, hogy a kültag úgy *gerálta* magát, mint ahogyan a beltagnak szokott eljárni; ez a gestiója azonban, amelynek folytán ő harmadik személyek irányában csakugyan úgy tűnik föl, mintha valóban beltagnak lenne, állhat ugyan éppen abban, hogy ő a cégbe nevét felvételre, de állhat másban is, pl. abban, hogy a társaság részére ügyleteket köt, anélkül, hogy kijelentené azt, hogy csupán meghatalmazotti minőségben jár el. (Kt. 141. §.)

Bírói gyakorlatunk a cégbejegyzésnek imént kifejtett természetét, különösen a cégjegyzék közhitelességének hiányát elvi érveléssel, több ízben hangsúlyozta ugyan, de az ebből folyó következményeket a maguk tisztaságában nem vonta le. Különösen azt, hogy a cégjegyzék és a bejegyzés jogi jellege egymagában nem zárja ki, hogy maga a bejegyzést kérő fél is hivatkozhaték a bejegyzett tény valótlanságára, gyakorlatunkban elhomályosult.

Helyesen hangsúlyozza a gyakorlat, hogy a bejegyzés a *bejelentett tények létezését nem helyettesítheti, s a nem létező tényeket a közhitelesség és a nyilvánosság (?) jellegével fel nem ruházhatja.* (Kúria 322 1887., Turry: Hiteltörvények gyűjteménye II. k. 8. l.) Továbbá: hogy a cégjegyzék rendeltetése (csupán) a bejegyzés tárgyául szolgáló *megtörtént* tények *nyilvánartatása* és közléte, ami azt bizonyítja, hogy az említett tényekre

vonatkozólag bizonyos *nyilatkozatok* történtek; a bejegyzés tárgyául szolgáló tények és a bejegyzés alapjául szolgáló jogviszonyok valóságát azonban a cégjegyzék (rendszerint?) nem bizonyítja (B. T. I. 7518/1921., Hj. Dtar. XV. 58.) *Ennélfogva*: ha pl. a cégjegyzékben a bemutatott jegyzőkönyv tartalmától eltérően tévesen az arra jogosított cégtag helyett a másik cégtag tüntetett ki cégjegyzésre jogosultnak, akkor a céget a tévesen cégjegyzőnek kitüntetett cégtag aláírása — a bejegyzés után keletkezett kötelezettségek tekintetében — nem kötelezi (Kúria, 837/1899. *Túry*, id. h.); továbbá: oly nyilatkozat alapján, amelyet valaki nem tett meg, ő reá kötelezettség nem hármozható; ehhez képest ha hiányzik a főnöknek a cégvezetési felhatalmazást bejelentő nyilatkozata, s így a cégvezetési jogosultságnak a cégjegyzékbe történt bejegyzése a valóságnak meg nem felel, a bejegyzés törvényes erővel nem bír (K. 322/1887.). *Végül*: A bejegyzés a kereskedői minőséget *nem alapítja* meg, ha a 3. §. előfeltételei hiányoznak, mert a bejegyzés ténye harmadik személyek tagadásával szemben még nem bizonyítja azt, hogy az, aki a céget bejegyeztette, saját nevében keresk. ügyletekkel iparszerűen valóban foglalkozik s így kereskedő (B. T. 4668/1892); a cégbejegyzés vélelmét sem állapít meg (Kúria, 813/1896. *Túry*, id. m. II. 4. l.)⁷.

Eme helyes megállapításokkal ellentétben a cégjegyzék természetének teljes félreértését mutatja bírói gyakorlatunknak az a megállapítása, amely a cégjegyzékbe vetett *bizalom* és a *jóhiszeműség* alapján tekinti kizártnak azt, hogy a cj.-ben a cég tulajdonosaként bejegyzett személy arra hivatkozassék, hogy nem ő, hanem más valaki a tulajdonos: „A cj. (egyik) főrendel-tetése, hogy azoknak, akik valamely bejegyzett céggel összeköttetésbe lépnek, mód nyújtassék arra, hogy a cégjegyzékből *teljesen megbízható* (!) tájékoztatást szerezhessenek aziránt, hogy a cégnek, amellyel összeköttetésbe lépni szándékoznak, ki a tulajdonosa; ezért valamely bejegyzett cég cégjegyzékében ilyenül bevezetett tulajdonosának jóhiszemű (!) hitelezőivel szemben annak bizonyítása, hogy nem a cj.-be bevezetett személy, hanem más a tulajdonosa, egyáltalában nem engedhető, s a jóhiszemű (!) hitelezők irányában cégtulajdonosnak föltétlenül a bejegyzett személyt kell tar-

⁷ Téves ellenkezően: Kúria 9042/1926.: a cégbejegyzés ténye a kereskedői minőség megalapítására egymagában elegendő (*Szende*: Hiteljog, 1929. I. k. 28. l.); v. ö. a kényszer-egyeségi rendelet (1410/1926.) 3. §-át is, amely a kereskedői minőség igazolásához *cégjegyzékkivonat*ot kíván.

tani.“ (Kúria 778 1893., Túry id. h.)

II. Ama tétel alól, hogy a cégbejegyzésnek önmagában nincs meg az az ereje, hogy valamely tényt pusztán a bejegyzés okából kellene joghatályosnak tekinteni, akkor is, ha a bejegyzésnek törvényszerű feltételei nincsenek meg: eddigelé fennálló jogunk nem ismert kivételt. A külföldi jogfejlődés azonban, nevezetesen a német Kt. a forgalom biztonságának érdekében egyes (meghatározott) esetekben a cégbejegyzést, mint ilyent, *különleges* funkcióval ruházta föl, annak úgynevezhető *konvaleszáló* (orvosló) hatályt tulajdonítva. Ez azt jelenti, hogy bizonyos, bár a törvényben megszabott előfeltételek *hiánya* nem gátolja a szándékolt joghatás beállítását akkor, ha valamely tényt vagy jogviszonyt a cégjegyzékbe bejegyzetek. Ezekben a — mindenestre *kivételes* — esetekben tehát a cégbejegyzés mintegy pótolja a bejegyzés egy vagy több törvényes előfeltételének a hiányát (*Ehrenberg* id. m. 534. l.); a bár helytelen bejegyzésnek ugyanaz a hatálya, mintha *helyes lenne*.

a) Az idetartozó esetek legfontosabbika a cégnek (firma) a bejegyzése. Ezzel ugyanis orvosolva van az a hiány, hogy a cég alatt folytatott ipar nem — a törvény szerint a kereskedői minőséget megalapítani alkalmas — kereskedői ipar, vagy nem teljes jogú kereskedői ipar.⁸ Azt a hiányt ellenben, hogy a bejegyzett cég alatt egyáltalában nem folytatnak semmiféle iparüzemet, — a bejegyzés sem pótolja.

b) A rtg. bejegyzése orvosolja a részvényaláíró nyilatkozatnak egyébkénti érvénytelenségét bizonyos részvényjegyzők irányában. (189. §. IV., 281. II.)

c) Ha a rtg.-ot bejegyezték a cégjegyzékbe, később azonban valamely törvényes feltétel hiánya okából megsemmisítik, mégis az időközben harmadik személyekkel kötött jogügyletek, valamint a tagoknak kötelezettsége a társaság irányában hatályban maradnak. (311 §.)

A cégbejegyzés szóban levő joghatályának értékelése szempontjából fontos mindenekelőtt annak a hangsúlyozása, hogy az nem azonos a cégbejegyzésnek konstitutív hatályával. Hogy bizonyos esetekben a törvényhozó magát a bejegyzést *egyik* előfeltételül szabja meg valamely joghatás beállításának (konstitutív bejegyzés), ennek alapja többnyire a törekvés a törvényhozó részé-

⁸ 5. §. „Ist eine Firma im Handelsregister eingetragen, so kann gegenüber demjenigen, welcher sich auf die Eintragung beruft, nicht geltend gemacht werden, dass das unter der Firma betriebene Gewerbe kein Handelsgewerbe sei oder dass es zu den im §. 4 Abs. 1 bezeichneten Betrieben (kiskereskedői ipar) gehöre.“

ről annak a biztosítására, hogy a cégbejegyzés alkalmával hatályosuló bírói vizsgálat ellenőrizze, vajjon a joghatásnak törvényszabta előfeltételei tényleg megvannak-e s hogy különösen ezzel kapcsolatban megakadályoztassék az, hogy bizonyos jogi korporációk létrejöjjenek anélkül, hogy a törvényben megszabott normatív előfeltételeknek eleget tennének; az ily bejegyzést tehát a törvényhozó *akarja* s célja ezzel: a *prävenzio*. Ezzel szemben a konvaleáló bejegyzést a jogrend nem *akarja*, mert hisz a bejegyzésnek törvényszabta előfeltételei éppen hiányoznak; az ily bejegyzés tehát — *Ehrenberggel* szólva — *pathologikus* jelenség a jogban.

Épen ezért, pusztán abból, hogy fennálló jogunk a cégbejegyzésnek *konstitutív* hatályát elismerte bizonyos esetekben, nem lehet helyesen azt a következtetést levonni, mintha azt egyben a konvaleáló hatály különleges funkciójával is felruházta volna.

Ahol a jogrend a bejegyzésnek az érintett különleges (konvaleáló) hatályt tulajdonítja, ott és annyiban, amennyiben ez a különleges joghatály érvényesül, csak ugyan lehet beszélni a cégjegyzéknek közhitelességéről. Sőt tekintve azt, hogy az utóbbi csak a *jóhiszemű harmadik személyek* érdekét védi, itt (t. i. a konvaleáló erő körében) még a publica fides által megvont határokon is túlterjedő joghatállyal állunk szemben. A szóban levő joghatály ugyanis nem csak jóhiszemű, hanem *rosszhiszemű* harmadik személyeknek is javára szolgál, sőt nem csupán harmadik személynek, hanem magának az „érdekeltnek” is (pl. a német Kt. fentebb idézett 5. §-ának esetében). Azt a védelmet viszont, amelyet a publica fides — pl. a telekkönyvnél — a jóhiszemű szerzőnek biztosít, teljes mértékben az ily konvaleáló bejegyzés sem biztosítja, még pedig senkinek, tehát *jóhiszemű* harmadik személyeknek a javára sem. Hatálya ugyanis csak *relatív*, amennyiben a bejegyzés nem valamennyi, hanem csupán *bizonyos* feltételeknek a hiányát orvosolja csupán. Mint láttuk, pl. a német Kt. 5. §-ának körében is a bejegyzés nem pótolja az iparszerű tevékenységnek teljes hányát, miért is ily esetben az idézett 5. §. sem akadályozza annak, hogy kétségbe lehessen vonni (ezen a címen) olyan valakinek a kereskedői minőségét, aki pedig a cégjegyzékben ilyenként van bejegyezve. A cégjegyzéknek a telekkönyvhöz hasonló *abszolút* megbízhatóságáról tehát a konvaleáló bejegyzés tekintetében sem lehet szó.

A cégbejegyzésnek most érintett kivételes joghatálya rokon jelenség azzal, amidőn a magánjog a teljesítésnek a formahibában szenvedő ügylet érvényessége

tekintetében tulajdonít konvaleáló hatályt (Mtj. 961. §.). De a két jelenségnek ha nem is alapeszméje, de kiinduló pontja mégis különböző. A teljesítés konvaleáló hatását kimondó jogtétel ugyanis csak *egyik* megjelenő formája a külső magatartáshoz kötöttség fentebb már érintett általánosabb elvének, amely újabb bírói gyakorlatunkban is mind erőteljesebben érvényesül. Ezzel szemben a cégbejegyzés konvaleáló hatályának elismerése nem egyéb, mint — a fentebb érintett korlátok között — a publica fides-nek deklarálása. Ezt világosan tanúsítja az a tény, hogy bíróságaink — mint erre az alább (III. alatt) reámutatunk — a külső magatartáshoz való kötöttség elvét a cégbejegyzéssel kapcsolatban is értékesítették ugyan a jóhiszemű forgalom védelme érdekében, de ezt épen azért tették, mert a cégjegyzéknek jogunkban közhitelessége (positív vonatkozásban) nincs s így más védelmi eszközhöz kellett folyamodniok. Nyilvánvaló ugyanis, hogy amennyiben a jóhiszemű forgalom már a bejegyzés tényénél és erejénél fogva részesülne oltalomban jogunkban, merőben felesleges lett volna ezt a védelmet a bejegyzett személy külső magatartására (nyilatkozatára) alapítani.

Hazai jogunk eddigelé a cégbejegyzésnek konvaleáló erőt semmi vonatkozásban sem tulajdonított. Ezt a télt bírói gyakorlatunk is mint kétségtelent állapította meg. Kimondta ugyanis, hogy az eredetileg érvénytelen bejegyzés huzamosabb idő lefolyása után sem válik érvényessé (K. 322/1887, fentebb idézve) s hogy a cégbejegyzés nem bizonyítja az annak alapjául szolgáló jogügyletek érvényességét, miért is a cégjog nem is ismeri a cégtörlés bejegyzésének azt a módját, hogy a cégbejegyzés eredeti érvénytelensége a cégjegyzékben kitüntettessék. (Bp. Tábla 7518/1921, fentebb id.). Ehhez képest nálunk a cégbejegyzésnek konvaleáló, hatása nem lévén, szó sem lehet pl. arról, hogy a rtg. bejegyzése és kihirdetése előtt kibocsátott, érvénytelen részvények érvényesekké válnának utóbb, ha a társaságot később bejegyzik; a rtg. nem is ismerheti el a bejegyzés (és közzététel) után az ily részvényeket, hanem mindenesetre új részvényeket kell kibocsátania.⁹

II. Hazai bírói gyakorlatunk épen a cégjegyzék közhitelességének hiánya folytán a jóhiszemű forgalmat — mint fentebb jeleztük — más alapon igyekezett a bejegyzések helytelensége ellen megvédeni. Minthogy a bejegyzésre és ennek közzétételére a kifejtettekhez képest nem támaszkodhatott, a *bejelentést* ragadta meg

⁹ Téves ellenk. *Bozóky* id. m. I. 131. l.; helyesen *Nagy F.* id. m. I. 370. l. 7. j.; *Kuncz*: Vázlat 2. kiad. 392. l.

mint oly tényáladéki elemet, amelyre a védelem alapítható. Szokásjogi úton ugyanis kifejelesztvén a külső magatartáshoz való kötöttségnek a magánjog egész területén érvényesülő azt az elvét, amelynél fogva mindenki állani köteles oly (külső) magatartásának következményeit, amelyben más az élet józan felfogását véve alapul megbízhatott, arra támaszkodhatott, — önként kínálkozott ezt a tételt a cégjegyzékbe történő bejegyzés alapjául szolgáló *bejelentésre* is alkalmazni, lévén éppen az ily bejelentés oly magatartás, amelyre mások eljárásukat alapítani szokták. A jelzett tételnek a cégbejelentésre alkalmazása annál kézenfekvőbb volt, mert a bejelentés a nagyközönségnek van szánva, ebben az értelemben tehát nem magánjellegű, hanem *nyilvános* jognyilatkozat. Az ily nyilatkozatra tehát még inkább állania kell annak, hogy az annak alapján bejegyzett tényt harmadik jóhiszemű személy valótlansága esetében is valónak veheti s hogy ennek megfelelően vele szemben a bejegyzést kérő és kieszközlő fél a bejegyzés helytelen voltára nem hivatkozhatik.

Nyilvánvaló, hogy itt nem a cégjegyzék közhitelességéről van szó, hanem valóban a látszatnak a védelméről, amelyet bírói gyakorlatunk egyéb vonatkozásban is oly körültekintő gondossággal igyekezett kiépíteni. Iskola-példája az említett elv alkalmazásának az az eset, midőn A. kereskedő Nagy Pétert rendeli ki cégvezetőjéül, tévedésből azonban az ugyancsak az üzletében alkalmazott Nagy Pált jelenti be a bíróságnak; Nagy Pál rájön a tévedésre, mire fogja magát és B.-től A. nevében kölcsönt vesz fel. A. a szóbanlevő elv alapján felel B. irányában a kölcsönért, ha csak nem bizonyítja, hogy B. a kölcsön folyósításakor tudott arról, hogy Nagy Pálnak nincs felhatalmazása (Gierke, Ehrenberg).

Ezen az elven — és nem kizárólag a cégbejegyzés negatív értelemben vett közhitelességén — alapul bíróságainknak az a gyakorlata, amely a régi cég megtartása mellett végbemenő üzletátruházás esetében az átruházót az *átvétel után* kötött új ügyletekből eredő tartozásokért felelőssé teszi az átruházásról tudomással nem bíró (jóhiszemű) hitelezők irányában akkor, ha az üzletátruházást (s ezzel a tulajdonos személyében beállott változást) bejelenteni elmulasztotta (l. *Túry* id. m. II. 19. lapon közölt határozatokat). De a szóbanlevő elv vezette a Kúriát akkor is, midőn kimondotta, hogy az a rtg., amely az ő gyárát *haszonbérbe* adja, anélkül, hogy ezt a körülményt bejegyzés végett a cégbíróságnak bejelentené, vagy legalább arról gondoskodnék, hogy a haszonbérlo a rtg. céget vagy egyáltalában nem, vagy csupán az ő haszonbér-

lői minőségét feltüntető toldattal használhassa, — felelős harmadik jóhiszemű személy irányában a haszonbérlet által kötött ügyletekből eredő tartozásokért is (8256/1912.; Hj. Dár. X. 135.). Továbbá, ha az eddig érintett következtetések, nemkülönben bíróságainknak az az állandó gyakorlata, amely az *anyag jogok és kötelezettségek* szempontjából általában nem engedi meg a (korábbi) cégtulajdonosnak, hogy jóhiszemű hitelezővel szemben hivatkozassék azokra a *változásokra*, amelyek a cégjegyzékben feltüntetve nincsenek, a cégjegyzék negatív értelemben vett közhitelességének a Kt.-ben expressis verbis ugyan ki nem mondott (l. fentebb), de mégis bennerejő elvére támaszkodhatik is, viszont csak a külső magatartáshoz kötöttségnek most szóban levő principiuma adja magyarázatát annak a bírói állásfoglalásnak, amely jóval messzebb menve, abban a kérdésben, vajjon igénybe lehet-e venni a cégtulajdonossal szemben az üzleti vagyon hollétére a Pp. 27. §-a értelmében alapított illetékességet, — annak a *bizonyítását* sem engedte meg, hogy az üzlet a kereset beadásakor már harmadik személy tulajdona volt, alapítva ezt az álláspontot arra, hogy a cégjegyzék a kereset beadásakor alperest tüntette föl (az utóbbi bejelentése folytán) cégtulajdonosnak. (Kúria, IV. 3036/1917., id. Kovács M.: Hiteljogi bírói gyak. 1914 óta, 10. l.) Ugyanaz a gondolat, amelyből kiindulva a Kúria a bányatársulatot, amely megengedte, hogy harmadik személyek a bánya igazgatósága címét használják, felelőssé tette az utóbbi személyek által kötött ügyletek alapján a bányauzem folytatásához tartozó áruk vételáráért a jóhiszemű eladóval szemben, minthogy az említett eljárással „alkalmat adott annak a látszatnak előidézésére“, hogy az említett címet használó személyek a társulat részére ennek meghatalmazása alapján jogosultak ügyleteket kötni (9770/1915. Hj. Dár. X. 99.).

Azzal azonban tisztában kell lennünk, hogy bírói gyakorlatunknak a külső magatartásra alapított ez a védelme korántsem ér fel a cégjegyzék közhitelességének erejével. Ugyanis különösen *kényszerítő jogszabályban* megállapított törvényes kellékek hiányát az egyoldalú — bár nyilvánosságra szánt — kijelentés jóhiszemű harmadik személyek irányában sem pótolhatja. Ez áll kiváltképpen a kereskedői minőség feltételeit megállapító törvényi rendelkezésre. Ehhez képest, ha pl. a cégbíróság be is jegyzett valakit (bejelentése alapján) a cégjegyzékbe, az illető azonban tényleg nem az, — ami könnyen megtörténhetik, tekintve, hogy a bejegyzési kérelem elintézésénél a cégbíróság nem vizsgálja egyebek között

azt, sem, vajjon tényleg foglalkozik-e a bejegyzést kérő kereskedelmi ügyletekkel, hanem csupán azt, vajjon azok az ügyletek, amelyek a bejelentett üzlet folytatásával járnak, oly keresk. ügyletek-e, amelyek alkalmasak a törvény szerint a kereskedői minőség megalapítására —, legalább is kétséges, meg lehet-e akadályozni a külső magatartáshoz való kötöttség elve alapján azt, hogy maga a bejegyzést kérő személy hivatkozhassek — még pedig jóhiszemű harmadik személyekkel szemben is — a kereskedői minőség hiányára. Ellene szól ennek minden-estre az a megfontolás, hogy ha valamely minőséget a törvény fűz bizonyos előfeltételekhez, ez a kérdés köz-jogi kérdés, amelynek eldöntése nem függhet a felek akaratától (Lévy id. m. 77. l.).

Bírói gyakorlatunk tudomásom szerint nem foglalt kifejezetten állást ebben a kérdésben. De a kereskedelmi csóddal kapcsolatban tett egyes kijelentései, nevezetesen, hogy ily csőd nyitásának csak akkor van helye, ha *be van bizonyítva*, hogy a bukott személy a csőd kérését közvetlenül megelőző időpontban keresk. ügyletekkel iparszerűen tényleg foglalkozott s ezt a kelléket semmi más nem pótolja (K. 464/1889., *Túry*: I. 273. l.), — arra látszanak utalni, hogy ebben a vonatkozásban gyakorlatunk sem véli alkalmazhatónak a saját magatartáshoz való kötöttség elvét. Egészen más dolog az, hogy ha valaki eltúri, hogy keresk. üzletet más az ő neve alatt folytasson, felelős jóhiszemű harmadik személyek irányában; ezzel a magatartásával ugyanis ő azt a látszatot kelti harmadik személyekben, mintha ő maga lenne az üzlet tulajdonosa (l. *Túry* id. m. II. k. 4. lapon id. kúriai határozatokat). Itt nem a kereskedői minőségnek, hanem a felelősségnek a megalapításáról van szó.

IV. A cégbejegyzés joghatályának a kifejtettek értelmében történt tisztázása megkönnyíti az állásfoglalást a) egyrészt a rtg. megsemmisítésének hazai jogunkban szerfelett vitás kérdésében, b) másrészt abban a további kérdésben, vajjon helytálló-e a kft. cégbejegyzésének joghatálya tekintetében a T. miniszteri indokolásának a bevezetőben már érintett az a megállapítása, amely szerint a T. ezt a kérdést általában ugyanazon elvek alapján szabályozza, mint a Kt. a rtg. (és a szövetkezet) bejegyzését.

a) Az előadottakból önként következik, hogy fennálló jogunknak megfelelő és *ebben az értelemben* helyes újabb bírói gyakorlatunknak az az álláspontja, amely szakítva egyes korábbi határozatokból kiütköző ingadozással (l. különösen Kúria. IV. 629 912., Hj. Dtar VII. 50.), visszatért arra a régebbi állásfoglalásra, amely szerint a rtg.-nak bejegyzése és közzététele *nem pótolja* az

alapításnak a törvényben (különösen: Kt. 149. §.) megszabott előfeltételeit, minél fogva a törvény ellenére megalkult és bejegyzett rtg. érvényességét — a Kt. 174. §-ában megállapított megtámadási keresettől függetlenül is — meg lehet támadni (Kúria, IV. 3967/1928., Keresk. Jog 1928. évf. 12. sz.; a régebbi időre vonatkozóan l.: *Túry* id. m. II. 108. l. idézett határozatokat).

Nem akarjuk ezzel azt mondani, hogy ez az álláspont a gazdasági élet követelményeivel és különösen a forgalom megkívánta biztonsággal teljesen összhangban lenne s hogy ezek a szempontok ne kívánnák a szóbanlevő elynek bizonyos irányú korlátozását, aminthogy maga a Kúria is utalt ily korlátok szűkségességre (1. „pótolhatatlan hiány”; 2. „a körülmények szerint megállapítandó időn belül”). Közgazdasági szempontból lehet, sőt kell is — de lege ferenda — a rtg. megsemmisítését a gazdasági élet által józanul megkívánt korlátok közé szorítani. Csak egyet nem lehet tenni: azt állítani, hogy de lege lata ily jog a részvényt nem illeti meg, mert nincs kifejezett jogszabály, amely — a Kt. 174. §-án kívül is — ő neki ezt a jogot megadná (Igy: *Auer Pál*: Ügyvédek L. 1913. évf. 23. sz.); továbbá nem lehet a rtg. megsemmisíthetésének akár teljes megtagadása, akár korlátozása tekintetében — jelenlegi jogunk szempontjából — a bejegyzésre, mint „jogalkotó aktus”-ra hivatkozni, mint amelynek ereje abban állana, hogy „harmadik személyek . . . jóhiszeműen építhetnek a cégbíró-ságtól is honorált tényekre” (*Kuncz*: Törvénytervezet a részvénytársaságokról, Indokolás 405. l.). Igaz, hogy a Kúria nem jelöl meg kifejezett jogszabályt, amelyre a megsemmisítés kérésének a joga alapítható lenne s ezt csupán az „általános jogszabályoktól” folyónak jelenti ki. Amde ezek az általános jogszabályok éppen a cégbejegyzés és a cégjegyzék joghatályára vonatkoznak s azt tartalmazzák, hogy a cégbejegyzésnek nincs pozitív vonatkozásban közhitelessége, az nem jogalkotó aktus s arra „építeni” még jóhiszemben sem lehet.

Sajnos, bírói gyakorlatunk sem mentes teljesen épen a rtg.-gal kapcsolatban bizonyos oly tévedésektől, amelyek arra a téves feltevésre vezethetők vissza, mintha a cégbejegyzésnek pozitív vonatkozásban is lenne közhitelessége s amelyek ilyként ellentétben vannak a megsemmisítés kérdésében vallott — fentebb jelzett — helyes állásfoglalással. Nem arra gondolok, hogy gyakorlatunk a *részvényaláírásnak* a társasággal szemben akarathiany (tévedés, megtévesztés, színlegesség) okából leendő megtámadása tekintetében nem tartja alkalmazhatónak az általános magánjog szabályait (v. ö. a színlegességre:

K. 393 911., Hj. Dtar VI. 37. és 626. E. H.; a megtévesztésre: K. IV. 5017/1915., u. ott, X. 93.). Ennek alapja ugyanis nem a cégbejegyzés, illetőleg cégjegyzék termé- szete, hanem a külső magatartáshoz való kötöttségnek elve, lévén a részvényaláírás a nyilvánosságra szánt jog- nyilatkozat, amely alapja a kereskedelmi forgalomban nagy szerepet betölteni hivatott rtg.-nak (Kuncz).¹⁰ De gondolok a gyakorlatunkban különösen újabban felbuk- kanó arra az állásfoglalásra, amely úgy véli, hogy a Kt. 160. §-ának a bejegyzés konstitutivitását megállapító ren- delkezéséből egyúttal az is következik, hogy viszont mind- addig, amíg a rtg. a cégjegyzékből törölve nincs, azt fennállónak kell tekinteni. (K. 4277/1926. Ker. Jog. 1927. évf. 1. sz.) Holott nyilvánvaló, hogy ez csak abban az esetben lenne így, ha igaz lenne az, hogy a cégjegyzék pozitív vonatkozásban is közhitelességgel bír, úgy, mi- ként a telekkönyv.

b) A T. (15. §.) a kft. cégbejegyzésének kifejezetten konvaleáló hatályt tulajdonít: a bejegyzés pótolja 1. a társasági szerződés alaki kellékeinek a hiányát és 2. a szerződés megkötésénél közbejött akarathiányokat. Vilá- gos tehát, hogy a T. eddigi jogunkkal mégsem azonos el- vek alapján szabályozza a kft. cégbejegyzését, tekintve, hogy eddigi jogunkban (a rtg.-gal és a szövetkezettel kapcsolatban is) a cégbejegyzésnek ez a joghatálya is- meretlen volt.

A T. idézett 15. §-ához fűzött miniszteri I. azonban valóban elhomályosítja az érintett rendelkezésnek abbeli jelentőségét, hogy az a cégbejegyzés joghatálya tekinte- tében eddigi jogunkban ismeretlen novumot hoz be. Teszi ezt már azzal, hogy a tétel indoklása végett egyszerűen arra utal, hogy a Kft. létesítésére irányuló szerződés nem közönséges magánjogi szerződés, hanem a nyilvánosságot is érdeklő jogi személy létesítésének az alapja s ezért nem lehet érinteni „a bejegyzés tényével keletkezett jog- állapotot“(?). Holott nyilvánvaló, hogy ha csak ez lenne az alap, akkor ugyanennek kellene állania már létező jogunk szempontjából is a rtg. és a szövetkezet tekinte- tében is, ami pedig hogy nem így van, fentebb láttuk.

¹⁰ Ugyanez a gondolat, amelyet a Reichsgericht szépen fejtett ki éppen ebben a vonatkozásban: „Das Interesse des Einzelnen muss zurücktreten gegenüber dem Interesse, dass die Kapitalgesellschaft so wie im Handelsregister eingetragen und demnächst öffentlich bekannt gemacht wird, wirklich ins Leben getreten ist. Deshalb sind die Übernahme und Zeichnungserklärungen der Anfechtung wegen Irrtums, Dro- hung oder Betrug entzogen. Sie gelten als gesellschaftliche, rechtspolizeiliche Akte, die der *Allgemeinheit gegenüber er- klärt sind*.“ Entsch. in Zivilsachen XXVI. köt.

De az elhomályosítást főként az I.-nak abban a kijelentésében vélem felismerhetni, amely szerint a szóbanlevő elvet bírói gyakorlatunk a színlegesség és feltételesség tekintetében a részvényaláírással kapcsolatban már érvényesítette. Mert: amit bírói gyakorlatunk a most érintett vonatkozásokban érvényesített, az — mint láttuk — a külső magatartáshoz való kötöttségnek az elve, de nem a cégbejegyzés (nem is létező) joghatályából folyó jogkövetkezmény; holott a T. kifejezetten a cégbejegyzésnek ad eddigi jogunkban valóban nem ismert oly erőt, amely képes mind formai, mind (bizonyos) materiális kellékek hiányát pótolni. Megtévesztő tehát annak az állítása, mintha a T. (idézett) 15. §-ában inkorporált elv „egyező” lenne eddigi bírói gyakorlatunkkal. (Igy az Indokolás alapján *Hajnal*, Jogt. Közl. 1930. évi 17. sz. 156. l.)

V. Az új rendelkezés érdemének — egyéb vonatkozásokban leendő — tüzetes méltatására ki nem térve, ezúttal csak a következők megjegyzésére szorítkozunk.

a) A T. szóbanlevő rendelkezését a külföldi jogalkotásokkal egybevetve, megállapítható, hogy *elvi* ellentét csak a *francia* joggal szemben van. Míg ugyanis a T. elvileg és általánosságban (l. azonban alább b) 2. γ) alatt!) a bejegyzésnek (a kft. tekintetében) a konvaleáló erőt megadja, addig az 1925. évi francia törvény (9. Art.) a cégbejegyzésnek — miként általában — úgy ebben a vonatkozásban sem: ad semmi tekintetben ily hatályt. Ennélfogva a francia jog értelmében a kft. bármely (akár anyagi, akár formai) alapítási szabály megsértése esetében semmis. Abból a szempontból azonban tanulságos a francia törvény, hogy élesen elkülöníti a cégbejegyzés konvaleálásának kérdését a saját magatartáshoz kötöttség elvétől, amelyet maga is értékesít, mdön azt rendeli, hogy a társaság semmiségére azonban maguk a tagok (alapítók) nem hivatkozhatnak harmadik személyekkel szemben.

Megjegyzésre érdemes egyébként, hogy a francia jognak a semmiség tekintetében elfoglalt ezt a merev álláspontját — amelyet pedig a rtg. tekintetében az 1893. évi törvény lényegesen enyhített — a francia tudomány és irodalom is túlszigorúnak tartja s legalább bizonyos esetekre a konvaleálás törvényi elismerését sürgeti.¹¹

b) A francia törvénnyel szemben a Kft.-ot szabályozó külföldi törvények és törvényjavaslatok — kivéve

¹¹ *Drouets* jelentését a Société d'études législatives 1927. évi Bulletin-jében, 235. s. köv. l.; továbbá: *Pic-Baratin*: Des Sociétés à responsabilité limitée, 259. l. s. *Z. für ausländisches u. int. Privatrecht*, 1928. évf. 1–2. füz. 299. l.

az 1923. évi *lengyel* törvényt és a *svájci* tervezeteket, amelyek a kérdésről egyáltalában nem szólnak — annyi-
ban megegyeznek a T.-vel, hogy egy vagy más vonatko-
zásban adnak a cégbejegyzésnek konvaleáló erőt a kft.
alapítási feltételeinek hiánya vagy szabálytalansága ese-
tére. Eltérés szemben a T.-vel csak két irányban mutat-
kozik; abban 1. hogy kifejezetten mondják-e ki (illetőleg
tagadják meg bizonyos vonatkozásban) a bejegyzésnek
konvaleáló erejét, úgy, miként a T. és 2. hogy mire (mely
alapítási hiányokra) terjed ki az orvosló hatály.

ad 1. a) Kifejezetten csak *Liechtenstein* hercegség-
nek 1926. évi társasági törvénye ad a bejegyzésnek kon-
valeáló erőt: a 125. Art. a bejegyzés után minden *forma-*
hiányt súlytalannak nyilvánítván.

β) Kifejezetten megtagadja (bizonyos vonatkozás-
ban) a konvaleáló erőt az *olasz* Progreto preliminare
per il nuovo codice die commercio, amely szerint (118.
Art.) a törvényben megszabott *formahiány* megakadá-
lyozza a Kft. létrejöttét még abban az esetben is, ha az
alapításnak valamennyi egyéb szabályai meg lettek is
tartva.

γ) Az 1906. évi *osztrák* törvény (87. §.) szerint —
amellyel teljesen azonosan rendelkezik az 1924. évi *bol-
gár* törvény (106. Art.) — a cégbíróság (az illetékes ható-
ság megkeresésére) feloszthatja a kft.-ot a bejegyzés
után is, ha a társasági szerződésnek nincsenek meg a tör-
vényben megszabott formai (közjegyzői okirat) vagy
tartalmi kellékei vagy e kellékek bármelyike.

Jóllehet első pillanatra az osztrák jog álláspontja
azonosnak látszik lenni a francia jognak a negáció elvi
alapján nyugvó rendszerével, mégis nagy a különbség a
kettő között. Az osztrák jog látszólag rideg álláspontját
ugyanis lényegesen enyhíti az, hogy — részben ellentét-
ben (mert tágabb körben) a német joggal (v. ö. az 1892.
évi német t. 76. §-ával) — lehetővé teszi *bármely hiány-*
nak maga a társaság által teljesíthető pótlását (id. §. 2.
bek. és 43. §.). Ennek folytán az osztrák jog mintegy
középállást foglal el a konvaleáló hatályt elvileg meg-
tagadó francia jog és az ugyanezt elvileg megadó hazai
jogunk (és a német jog) között.

δ) A német jog a cégbejegyzés konvaleáló erejéről
kifejezetten nem szól ugyan; abból azonban, hogy az
(1892. évi) törvény 75. §-a csupán a társasági szerződés
kötelező törvényi *tartalmának* hiánya vagy érvénytelen-
sége esetére ad megsemmisítési keresetet, a tudomány és
(átmeneti ingadozás után most már) a bírói gyakorlat is
azt az elvet szűrték le, hogy *minden más vonatkozásban*

a cégbejegyzésnek konvaleáló ereje van: pótolja az mind a törvényben megszabott formahiányt, mind az *egyéb* materiális fogyatékoságokat, különösen az akarathiányt (kényszer, tévedés, megtévesztés; l. különösen: *Heinle: die Gmb H. 210. s k. l.; Hachenburg: Kommentar, 1926. I. 100 s. köv. l.*). Helyesebben: a bejegyzés konvaleáló erejét a gyakorlat csupán a *formahiányok* tekintetében állapítja meg; ellenben az, hogy a bejegyzés után az *akarathiányokra* sem lehet hivatkozni, a német jog rendszerében nem a konvaleáló erő következménye, hanem a külső magatartáshoz való kötöttség elvének a folyománya, amint ez a Reichsgericht-nek számos — még a német Kt. 189. §. IV. bekezdésének szabályát megelőző időben hozott — határozatából világosan kitűnik. E határozatok szerint a Rg. a magánjognak a jognyilatkozatok megtámadására vonatkozó szabályait csak igen szűk korlátok között tartja alkalmazhatóknak a nyilvánosságnak szánt, vagyis az oly nyilatkozatokra, „welche dazu bestimmt sind, über den Kreis derjenigen, welchen zunächst erklärt wird, hinaus Dritten das Vorhandensein des erklärten Verhältnisses kundzugeben und mit dieser Kundgebung auf ihre Entschliessungen, zu wirken“ (l. a vonatkozó döntések felsorolását: *Hachenburg, id. m. 115 l.*).

Igy fogva föl a német törvény hivatkozott 75. §-át, az ugyanarra az eredményre vezet, amelyet a német bírói gyakorlat a rtg. megsemmisítése tárgyában a német Kt. hasonló 309. §-ával kapcsolatban állapított meg: csak a *taxative* felsorolt *anyagi* hiányok alapján megsemmisítés, minden más fogyatékoság a cégbejegyzéssel — a formahiányok tekintetében a fent jelzett értelemben — orvoslást nyer. A Kft. szabályozása abban a további kérdésben is azonos a rtg.-ével, hogy mennyiben van módjában magának a társaságnak (a közgyűlésnek, illetőleg a tagoknak) az, hogy ő orvosolja az érvénytelenítés alapjául a fentiek szerint *egyáltalában* szolgálható (anyagi) hiányokat; a kft. tekintetében (76. §.) is épúgy állván a dolog, mint az rtg.-nál (n. Kt. 310. §.), nevezetesen, hogy minden semmiségi ok orvosolható a társaság által, *kivéve* a törzstőke és a törzsbetét, illetőleg az alaptőke és a részvénytőkéérték megállapításának a hiányát. (Ezen a szabályozáson az új Entwurf sem kíván változtatni; l. ennek 191. §-át s az Ind. 99. l.)

ad 2. Hogy a külföldi jogokban *mily* és *mely* hiányokra terjed ki a cégbejegyzés konvaleáló hatálya: kitűnik az 1. alatti áttekintésből. A T. szempontjából a kérdés a következőképpen áll.

a) A T. kifejezetten konvaleáló erőt ad a cégbejegy-

zésnek a „társasági szerződés“ alaki kellékeinek a hiánya tekintetében. A meghatározás — azt hiszem — szűk; a törvény rációjánál fogva a konvaleáló erő kiterjed a bejegyzést megelőző stádiumban megszabott valamennyi alaki kellékre. (V. ö. a T. 7. és 8. §-át.)

β) Immár a T. szerint a társasági szerződés megkötésénél közbejött akarathiányok (kényszer, tévedés, megtévesztés, színlegesség) tekintetében is magának a cégbejegyzésnek lévén konvaleáló hatása, felesleges a kft.-gal kapcsolatban a bírói gyakorlatunk által alkalmazott expedienshez: a külső magatartáshoz való kötöttség elvéhez folyamodni (l. fentebb II. alatt is). A cselekvőkép telenség és a cselekvőképesség korlátoltsága nem „akarathiány“ (a Mtj. terminológiájában sem: Kötelmi jogi rész, első cím, ötödik fejezet), erre tehát nem áll a konvaleáló erő.

γ) Abból, hogy a cégbejegyzésnek konvaleáló ereje hazai jogunkban novum, továbbá abból, hogy — a jogrendszer egésze (bár nem a T.) szempontjából — kivételnek mondható ezt a joghatályt megállapító törvényi rendelkezést mindenestre szorosan kell értelmezni, nézetem szerint az következik, hogy a 15. §-ban nem említett *egyéb* okokból, nevezetesen a társasági szerződés (kötelező) *tartalmi* kellékeinek (T. 3. §.) hiánya okából lehet a bejegyzés után is a kft. megsemmisítését kérni. Igaz ugyan, hogy ez a 15. §-nak az I. szerint „világos“ szabályozásából épen nem világos. Ha azonban az előbb jelzett álláspontot helyesnek fogadjuk el, akkor (a δ) alatt említendő eltérést nem tekintve) ugyanott vagyunk, mint a német jog; a különbség csupán annyi, hogy míg a német jogban a *tartalmi* fogyatékokosságek miatti érvénytelenítés lehetőségét a törvény állapítja meg (l. fentebb I. δ) s a bírói gyakorlatra várt az alaki és akarathiányokra alapított megsemmisítés lehetőségének a *kizárása*, addig a T. az utóbbit állapítja meg, a *tartalmi* kellékek kérdésének a jelzett értelemben történő tisztázása lesz a bírói gyakorlat feladata.

δ) A T. értelmében nincs mód arra, hogy a társtagok egyhangú elhatározással maguk pótolhassák a megsemmisítésre alapot adható *anyagi* (tartalmi) hiányokat. Ellenben a német jog (a törzstőke és a törzsbetét kivételével) a kft.-nál époly kevésbé ismer gyógyíthatatlan érvénytelenítési okokat, mint a rtg. tekintetében.¹²

¹² Ellenk. *Kuncz*: Tervezet, Ind. 407. l., aki szerint „a német jog (a rtg.-nál) mereven elkülöníti a gyógyíthatatlan és a szanálható ckokat egymástól“; valószínűen ama feltevés alapján, hogy a német jogban a formai és az akarathiányok tekintetében a konvaleálás elve nem hatályosul.